

Ольга ПОДОЛЯНЧУК

ORCID: 0000-0001-7526-9387

МОВНА, МОВЛЕННЄВА ТА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

УДК 81'276.6:378 «364»

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття характеризується посиленням уваги до питання компетенцій студентів-юристів як майбутніх фахівців. Цей аспект ґрунтується на виявленні зв'язків мовної репрезентації та використанні певних комунікативних домінант, що допомагають відобразити індивідуальну модель світобачення фахівця юридичного напрямку. Сьогодні все більше дослідників сходяться на думці, що майбутній фахівець є особистістю, яка вирізняється своїм оригінальним стилем та світобаченням, комунікативними можливостями, є творцем законодавчої бази.

Основним об'єктом вивчення цього питання є компетенції. Ключовим аспектом усіх компетенцій є саме мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції.

В умовах сьогодення підготовка фахівців юридичних спеціальностей вимагає удосконалення як підходів до підготовки фахівця, так і власне певним реформ. Сьогодні важливо не тільки дати суму знань, умінь і навичок, а й навчити ними користуватися. Зважаючи на те, що мова і мовлення є репрезентантами всіх сфер і галузей, важливо приділяти значну увагу формування і розвитку професійних мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині можна знайти чимало досліджень у різних галузях щодо компетентностей фахівця. Цим питанням займалося багато науковців і вчених – як українських, так і зарубіжних. Зокрема, В. Павлов, О. Шахнарович

та інші свої дослідження присвятили мовній компетенції. Мовленнєву компетенцію свого часу досліджували М.Орап, Н. Шацька та інші. Ці дослідження і нині не втрачають своєї актуальності. Акцент на комунікативну компетенцію на науковій ниві зробили Т. Гончар, М. Ісаєнко, Т. Кобзар, С. Макаренко, О.Нещерет, Л. Петровська, Л. Савчук, Л. Федорова, Д. Хаймз та ін. Також комплексно досліджували мовну, мовленнєву та комунікативну компетенції О. Кучерук, Н. Юрійчук та інші, які зробили неocenенний вклад у систему освіти. Р. Максимова, В. Рижов, С. Терещук та інші присвятили свої дослідження комунікативному потенціалу. Питання мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції студентів хоч досить всебічно вивчалось, однак сьогодні, в умовах воєнного часу, ще більше потребує уваги та детального вивчення, тому що у процесі комунікативної діяльності індивіда в соціумі повинно використовуватися грамотне, комунікативно довершене, стандартизоване, унормоване відповідно до сучасних вимог мовлення фахівця.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в окресленні питання мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції як одного зі складників професійної культури майбутнього фахівця-юриста, визначити найбільші виклики сьогодення в умовах воєнного стану та запропонувати шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції – один зі складників професійної культури майбутнього фахівця юридичних спеціальностей.

Мовна компетенція – це засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоepії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови. Це інтегративне явище, що охоплює цілу низку спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок для успішного здійснення мовленнєвої діяльності в конкретних умовах спілкування. Цей вид компетенції властивий високоосвіченій, культурній людині, сформованій особистості [3].

Мовленнєва компетенція – це вміння говорити, слухати, читати, писати, тобто вміння, пов'язані з мовленнєвою діяльністю, з

побудовою діалогічних і монологічних висловлювань у конкретній ситуації, відповідно до рівнів мовної компетенції учасників спілкування [1, с. 146].

Комунікативна компетенція передбачає сформованість відповідних знань, умінь і якостей фахівця, які сприяють ефективній взаємодії з іншими суб'єктами педагогічного процесу і здатність розв'язувати завдання педагогічної діяльності у процесі спілкування на міжособистісній основі. Комунікативна компетенція фахівця ґрунтується на знаннях правил і норм організації комунікації засобами мови і чуттєвому досвіді, що дають змогу орієнтуватися в ситуаціях спілкування, розуміти мотиви, інтенції, стратегії поведінки людини [2, с. 246].

Сьогодні, в умовах воєнного стану, досить гостро постає вирішення цього питання, оскільки без знання норм сучасної української літературної мови, без оволодіння стратегіями і тактиками мовної поведінки, без вмінь, пов'язаних з мовленнєвою діяльністю, без спілкування відповідно до ситуації і стильової диференціації тощо неможливо говорити про наявність відповідних компетенцій студента юридичних спеціальностей як майбутнього висококваліфікованого фахівця, адже умови, в яких перебувають студенти, створюють певні виклики та перепони до набуття відповідних професійних навичок, а відтак – розвитку мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій.

Найбільшими викликами сьогодення в умовах воєнного стану, на нашу думку, є:

1. Руйнація ЗВО та її масштаби.
2. Неналежні умови функціонування переміщених ЗВО і потреба пристосування до нових умов в іншому місті.
3. Працевлаштування випускників окремих ЗВО.
4. Законодавчо-нормативне забезпечення і врегулювання діяльності ЗВО.
5. Труднощі, пов'язані з організацією освітнього процесу ЗВО.
6. Визначення шляхів трансформації вищої освіти.

Однак для успішного подолання труднощів, пов'язаних із зазначеними викликами, вбачаємо шляхи їх подолання в такому:

- створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу;
- забезпечення безперервності та рівного доступу до навчання, враховуючи ситуацію на кожній території окремо;
- відновлення пошкоджених закладів освіти;
- забезпечення дотримання прав студентів на освіту за українськими навчальними програмами та підручниками, а також прав викладачів на працю;
- інтернаціоналізація освіти і науки України, їх інтеграції в європейський освітній простір;
- сприяння і підтримка формування міжнародної коаліції для розвитку української освіти і науки.

Висновки. Зважаючи на вищезазначене, варто зауважити, що в контексті дослідження питання мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій студентів юридичних спеціальностей у воєнний час саме зазначені компетенції є наріжним каменем професійної юридичної освіти, виразником фахової освіти і культури майбутнього фахівця. Переконані, що вміння майбутнього фахівця застосовувати відповідні компетенції уможливить вирішити питання, які досить гостро постали сьогодні, адже без знання норм сучасної української літературної мови, без оволодіння стратегіями і тактиками мовної поведінки, без вмінь, пов'язаних з мовленнєвою діяльністю, без спілкування відповідно до ситуації і стильової диференціації тощо неможливо говорити про наявність відповідних компетенцій студента юридичних спеціальностей як майбутнього висококваліфікованого фахівця, адже умови, в яких перебувають студенти, створюють певні виклики та перепони до набуття відповідних професійних навичок, а відтак – розвитку мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій.

Перспективами подальшого дослідження є визначення проблем, які виникнуть у післявоєнний період, побудова стратегій розвитку науки і освіти, підвищення рівня мовної культури.

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВГФ: «Перун», 2001. 1440 с.*
2. *Шишко А. В. Комунікативна компетенція як складова педагогічної компетенції майбутнього викладача іноземної мови. Вісник Дніпро-*

петровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 2 (10). С. 245-250. URL : <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2015/2/43.pdf>.

3. *Поняття мовної компетенції. URL : <http://www.educationua.net/silovs-648-1.html>*

Подольчук Ольга. Мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції студентів юридичних спеціальностей в умовах воєнного часу: виклики сьогодення.

У статті розглянуто мовну, мовленнєву та комунікативну компетенції як один зі складників професійної культури майбутнього фахівця. Сьогодні, в умовах воєнного стану, без знання норм сучасної української літературної мови, без оволодіння стратегіями і тактиками мовної поведінки, без вмінь, пов'язаних з мовленнєвою діяльністю, без спілкування відповідно до ситуації і стильової диференціації тощо неможливо говорити про наявність відповідних компетенцій студента як майбутнього висококваліфікованого фахівця, адже умови, в яких перебувають студенти, створюють певні виклики та перепони до набуття відповідних професійних навичок, а відтак – розвитку мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій. Визначено найбільші виклики сьогодення в умовах воєнного стану та запропоновано шляхи їх подолання: створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу; забезпечення безперервності та рівного доступу до навчання, враховуючи ситуацію на кожній території окремо; відновлення пошкоджених закладів освіти; забезпечення дотримання прав студентів на освіту за українськими навчальними програмами та підручниками, а також прав викладачів на працю; інтернаціоналізація освіти і науки України, їх інтеграції в європейський освітній простір; сприяння і підтримка формування міжнародної коаліції для розвитку української освіти і науки.

Ключові слова: мовна компетенція, мовленнєва компетенція та комунікативна компетенція, професійна культура фахівця, воєнний час

Podolyanchuk Olha. Language, speech and communication competences of law students in wartime conditions: today's challenges.

The article examines language, speech and communicative competence of law students as one of the components of the professional culture of the future specialist. Today, in the conditions of martial law, without knowledge of the norms of the modern Ukrainian literary language, without mastering the strategies and tactics of language behavior, without skills related to speech activity, without communication in accordance with the situation and stylistic differentiation, etc., it is impossible to speak of the presence of relevant competencies of a student as of a future highly qualified specialist, because the conditions in which students find themselves create certain challenges and obstacles to the acquisition of relevant professional skills, and therefore to the development of language, speech and communication competences. The greatest challenges of today in the conditions of martial law are identified and ways to overcome them are proposed: creation of safe conditions for all participants of the educational process; ensuring continuity and equal access to

education, taking into account the situation in each territory separately; restoration of damaged educational institutions; ensuring compliance with students' rights to education according to Ukrainian curricula and textbooks, as well as teachers' rights to work; internationalization of education and science of Ukraine, their integration into the European educational space; promotion and support of the formation of an international coalition for the development of Ukrainian education and science.

Keywords: language competence, speech competence and communicative competence, professional culture of a specialist, wartime